5.—

Dr STJEPAN BAKŠIĆ, sveuč. profesor:

VJERSKE SEKTE
U NAŠIM KRAJEVIMA

Pokret t. zv. reformnog klera.

Staro-katolici.

Popularno naučna knjižnica „Hrv. kat. narod. saveza“ u Zagrebu.
Urednik dr. Velimir Deželić, sin.

622.

Vjerske sekte u našim krajevima.

Duševno stanje današnjega društva slično je žestoko uzburkanom moru. Fizička borba mitraljeza, pušaka i topova prometnula se u teško ognjano kreševo nasuprotnih ideja. Na ovo novo idejno hrvalište skupilo se mnoštvo borilaca — zastupnika svih idejnih pravaca i praktičnih pregnuća s jednim ciljem i jednom devizom: udariti razvitku čovječanstva biljeg svog duha, svoga mišljenja. No ova je borba duhova i posve razumljiva. Tä rat se razvio iz nezdravih političkih i socijalnih odnošaja, rat je bio ogledalo i odraz kaotičke unutrašnjosti i idejne stramputice ljudske duše, pa koje čudo, što se u kreševu misli hoće da nađu i zdravije osnovice i pravednije smjernice ljudskome društvu?!

No unutrašnja revolta protiv prijašnjih temelja i konstruktivnih zakona društvenog poretka nije se digla samo na području socijalnih, ekonomskih i državnih pitanja, nego je ona zavladala duhovima i s obzirom na pitanja religijska. Posebni je pak nišan, koji svi hoće da dohvate i obore, kršćanstvo, kako je konkretizirano u Crkvi katoličkoj.

I nije nam čudno, što se protiv Crkve kao nositeljice kršćanstva diže svijet, kojemu je Bog — trbuh, koji hoće da u crkvi — najjačem i naglasnijem propovjedniku i privatnog i javnog etičkog življenja unište crva, što im savjest grize i möru, što im pritište grješne grudi, nego se čudimo, a još više nas boli, što protiv crkve ustaju njeni svećenici — prvi među prvima, koji bi morali da stoje na njenom braniku. Ustaju protiv crkve, kao da je i ona doživjela bankrot svoje misije optužujući je, da je duh njezin u pretežnom dijelu zaražen odurnim farizeizmom, da je uređenjem svojim sprečavala i intenzivnost i ekstenzivnost kršćanstva.

Revoltni pokret svećenstva, koji je hvala Bogu zahvatio tek maleni dijelak univerzalne crkve, nije nažalost poštedio naše domovine. Već nekoliko godina prolaze ti svećenici našim gradovima i selima, da za svoje razvratne ideje predobiju naš hrvatski svijet. Svoju su borbu počeli provoditi naglašujući načelo, da ništa drugo ne namjeravaju nego samo reformirati Crkvu odstranivši neke pogreške, koje su se tobože uvukle u kat. Crkvu, a završili su tu borbu time, da su iz rimokatoličke crkve prešli u starokatoličku sektu, koja ne samo što se odijelila od prave katoličke crkve, nego je zanijekala mnoge istine kršćanskoga katoličkog vjerovanja.

Naši t. zv. reformaši, koji od Božića godine 1923. nose ime: starokatolici, uvijek su, kako ćemo kasnije vidjeti, naglašavali svoju vjeru u Isusa Krista i njegovu crkvu. Budući dakle da i oni sami priznavaju, da je Isus Krist ne samo pravi čovjek nego i pravi Bog te da je osnovao vidljivo društvo — Crkvu, kojoj je svrha da Kristovu istinu čuva i njegovu misiju nastavlja i vodi u čovječanstvu do svršetka svijeta, to ćemo čitav pokret t. zv. reformnog svećenstva i starokatolicizma promotriti baš u svjetlu istaknutih načela. Polazeći s tog osnovnog stajališta promotrit ćemo najprije

I. T. ZV. REFORMNI POKRET KAT. KLERA.

Historijat.

Početak reformnog pokreta siže u g. 1919., kad su se 10. veljače sastali u Zagrebu t. zv. zastupnici nižeg klera, da se porazgovore o

crkveno-političkim i staleškim svojim pitanjima. Ovaj sastanak, kojemu je prvotna svrha bila, da se tobože zauzme za socijalni položaj nižega klera, rodio je time, da je samozvani uži odbor toga klera izdao brošuru, nazvanu: »Savremene želje kat. nižeg klera u državi SHS«, u kojoj je formulirao svoje zahtjeve. Tu se u glavnome traži, da crkva ukine svećenički celibat, provede demokratizaciju i uvede staroslav. jezik u liturgiji. Agitaciju i borbu riječima i štampom provodio je odbor čitavu god. 1919. i to velikom žestinom i bezobzirnošću tako, da je ta akcija naišla na nužnu reakciju ne samo kod crkvenih poglavara, nego i općenito kod klera. To je bilo razlogom, da je novi odbor godinu dana kasnije u veljači god. 1920. upravio na g. nadbiskupa predstavku u kojoj kaže: »Priznajemo, da je bilo krivnje i u metodi i u taktici, kojom su neki od bivšeg odbora bili istupili. Za to smo sada odlučili, da sve pogreške i mane odstranimo i da čitav naš pokret stavimo na legalnu bazu, kako ne bi bilo prigovora s nijedne strane«. Ujedno se u toj predstavci javlja, da je osnovano »Udruženje hrvatskog katoličkog klera«, koje si je stavilo za zadaću one iste ciljeve, koji su izraženi u knjižici: »Savremene želje kat. klera« s tom jedino promjenom, da se u misi i obredima traži živi narodni jezik.

No međutim ova legalna baza nije dugo potrajala. Kad je cjelokupni episkopat u travnju iste godine izjavio, da se reformni pokret kat. klera, koji se okuplja oko »Preporoda« protivi odlukama sv. Stolice te se prema tome otklanja, zauzimlje čitavi pokret novu fazu. U »Preporodu« izjavljuju reformaši javno: »Mi nastavljamo svoj rad. Put, za koji smo se odlučili jest: provađanje naših zahtjeva pomoću kat. naroda per viam facti.« Ujedno javljaju, da će bez obzira na ikoga provoditi svoje reforme u narodu i po mogućnosti organizovati zasebne t. zv. »hrvatske katoličke župe«, nezavisne od rimo-katoličkih župa. U duhu ovog zaključka organiziraju po nekojim hrvatskim selima čitanje misa na hrvatskom jeziku. To su konačno proveli i u Zagrebu 8. XII. 1921. Sav je ovaj postupak reformnog klera rodio time, da je za kolovođe g. nadbiskup na sam Božić 1921. svečano izjavio, da su izopćeni iz crkve. Na ovo izopćenje odgovaraju reformaši: »Izazvali ste nas gospodine nadbiskupe i mi smo vam morali odgovoriti. Ne mareći za prokletstvo, mi ćemo poći dalje na svom putu«. I doista pođoše dalje. Već u travnju g. 1922. objavljuju u »Preporodu« »Štatut za hrvatsko-katoličke župe«, a 20. srpnja iste godine osnivaju u Zagrebu »Hrvatsku katoličku župu sv. Križa«.

Od ovoga vremena počinju se reformaši intenzivnije obraćati na vladu, da im dopusti organiziranje hrvatskih katoličkih župa, koje bi kao javnopravne institucije imale sva ona prava, što ih imadu rimokatoličke župe. Svoje su zahtjeve, premda su već bili izopćeni iz kat. crkve, motivirali time, da oni nisu »nikakva nova vjeroispovijest nego već priznata katolička sa istim vjerskim istinama i samo sa nekim nebitnim promjenama«.

Dok od beogradske vlade traže zakonsko priznanje, sazivlju za 9. rujna 1923. t. zv. »Hrvatski katolički crkveni sabor«, gdje proglasuju »Ustav hrvatsko-katoličke crkve«. Na ovome saboru proglašuju svoje vjerovanje riječima:

»Hrvatsku katoličku crkvu sačinjavaju oni kršćani, koji najvišom glavom kršćanske crkve smatraju Isusa Krista i ispovijedaju bez ikakve promjene Njegovu nauku sadržanu u sv. pismu i katoličkoj crkvenoj predaji te proglašenu na sveopćim saborima katoličke crkve, kojih se auktoritetu pokoravaju.

Hrvatska katolička crkva je samostalan dio jedne svete katoličke i apostolske crkve sa vlastitim, na kršćanskim načelima izgrađenim Ustavom«.

Međutim uza sve podupiranje i intervencije jakih, ali duhom i prošlošću nekršćanskih i nekatoličkih ličnosti, ne dolazi iz Beograda željeno priznanje ravnopravnosti. Što više, centralna je vlada pokrajinskoj upravi u Zagrebu naložila, da se s t. zv. Hrvatskom katoličkom crkvom imade postupati po zakonu. I stoga, jer po Ustavu nije priznata, ne smiju se njezini čini smatrati pravovaljanim pred državom.

Ova okolnost razlogom je, da su vođe t. zv. Hrvatske katoličke crkve učinili u svojoj evoluciji posljednji, završni, sudbonosni čin, da su naime za volju zakonskog priznanja prešli u starokatoličku sektu, za koju je ministarstvo vjera smatralo, da po Ustavu imade ono pravo javnosti, koje primjerice imade rkt. crkva ili pravoslavlje.

Evo kratkog historijata onoga pokreta, koji je započeo naoko kao nevini pokret unutar crkve, a završio prelazom u jednu sektu, kojoj je cilj žestoka borba protiv kat. crkve.

Budući da se revolucionarni ovaj pokret t. zv. reformnog klera hoće da nametne cjelome našem narodu potrebno je da ispitamo, koja je

religiozna i moralna vrijednost reformnog pokreta.

O odgovoru na ovo pitanje ovisi također, hoćemo li i možemo li i kao ljudi i kao kršćani pristati uz one, koji taj reformni pokret vode.

Da potpuno ocijenimo moralnu i religioznu vrijednost t. zv. refomnog pokreta kat. klera, treba ponajprije da podvrgnemo analizi glavne točke njihovih zahtjeva, a zatim da njihov rad, njihove riječi i djela promotrimo u svjetlu onih načela, koja su sami na početku svoga pokreta isticali kao osnovna.

Glavni zahtjevi, za koje se bore reformaši, stilizirani su već god. 1920. u memorandumu na g. nadbiskupa. Tu se doslovno kaže:

»Tražimo,

1. Sjedinjenje svih kršćanskih crkvi.
2. Samostalnu crkvenu pokrajinu sa primasom za Jugoslaviju na čelu.
3. Autonomiju crkve na demokratskim načelima, ali uz pridržanje njezine monarhijsko-hijerarhične konstitucije.
4. Narodni živi jezik u sv. misi, sakramentima i svim obredima.
5. Fakultativno moljenje brevijara.
6. Reformu teoloških studija.
7. Ukinuće obvezatnog celibata.
8. Materijalno obezbeđenje klera uređenjem fonda za uzdržavanje istoga prodajom ili otkupom biskupskih, kaptolskih, župskih i crkvenih posjeda, koji nadmašuju t. zv. minimum gospodarstva, a uz doprinos države ili vjernika.«

Nitko zacijelo ne će držati, da sve istaknute točke sačinjavaju raison d'etre reformnog pokreta, i da su sve jednako pokretalo za onu intenzivnu borbu, koja se vodila i vodi protiv crkvenog poglavarstva i koja je konačno svršila s prekidom sa crkvom.

Činilo bi se, da su dva glavnija zahtjeva, koji uz ukinuće celibata

sačinjavaju program reformatora, a to je: crkvena autonomija, s pravom da vjernici sudjeluju kod namještavanja crkvenih službenika, i narodni jezik u crkvi.

Međutim mi polazimo dalje i kažemo: Od sviju ovih triju zahtjeva samo celibat čini glavni nišan, na koji se obaraju reformaši i samo celibat psihološki opravdava onu žestoku oporbu, koju su provodili i provode bivši reformaši a sadanji starokatolici.

Ponajprije crkvena autonomija nije i ne može biti dovoljan razlog, da drži na okupu oporbu protiv kat. crkve. U koliko naime ta autonomija znači što samostalniji crkveni život bez miješanja i uplitanja državne sile, traži i hoće tu autonomiju i ostali kler, traži ju i hoće najviše i sama službena crkva. U tom smo pače svi mi drugi radikalniji od pristaša »Reforme«, jer dok se primjerice njihovo novinstvo skandalizuje nad autonomnim činom crkvene vlasti kao što je imenovanje biskupa (slučaj Akšamović), dotle mi tražimo i tražit ćemo po mogućnosti najčišće provođenje kanonskoga prava, čime je sigurno sloboda crkve najjače zagarantovana. U koliko se pako kraj autonomije naglasuje demokratizacija crkve t. j. što jači upliv lajikata, osobito u biranju crkvenih funkcionara, ne smije se zaboraviti, da crkva nije kao država društvo naravno nego svrhunaravno, pozitivno djelo Božje, kojemu je sam Krist odredio načela, po kojima se imade ravnati. Krist je pak dao upravu crkve jedino i isključivo apostolima. Apostolima na čelu sv. Petrom kaže: »Tko vas sluša — mene sluša. Što vi svežete na zemlji bit će svezano i na nebu.... i t. d.«.

Pitanje narodnog jezika u liturgiji ostaje za svakog iskrenog i dubokog vjernika pitanje sporedne važnosti. Da je tome uistinu tako, treba uzeti u obzir slijedeće činjenice.

1. To pitanje dolazi s obzirom na vjernike do izražaja samo kod pjevanih misa. 2. Katolička crkva u dijeljenju sviju sakramenta dopušta porabu narodnog jezika. Nadalje crkva osim misne žrtve imade toliko svojih pobožnosti, koje se vrše u narodnom jeziku. 3. Nikako se ne može reći, da latinski jezik u liturgiji sprečava razvitak religioznog duha i života u vjernicima, kako to tvrde reformaši. Tä zar je ikoja konfesija poput rkt. crkve odgojila u svojoj sredini toliko svetaca, stvorila toliko redova muških i ženskih, koji na udivljenje cijeloga i nekršćanskoga svijeta vrše najsavršenija djela kršćanske ljubavi? 4. Nadalje latinska liturgija nije smetala niti smeta velike narode Engleze, Francuze, Nijemce, Amerićane i t. d., da u rkt. crkvi ne nađu samo pobude za velika djela u duhu kršćanstva, nego i snažan poticaj za razvijanje nacionalnog duha i narodnih osebina. 5. Što više internacionalni liturgijski jezik crkve u velike je omogućio crkvi, da je postala najsnažniji, sveopći faktor čovječanske kulture. 6. Kod prosuđivanja liturgijskog jezika treba držati na umu i to, da jedinstveni liturgijski jezik, iako ne možda bitno, a ono zacijelo veoma snažno utječe na čuvanje onog jedinstva, koje je za život, napredak i rad Kristove crkve apsolutno potrebno.

Ako je tako, onda biva jasno, da u tražbini narodnog jezika u liturgiji ne može nijedan ozbiljan religijski pokret naći dovoljnog razloga da prekida s crkvom te da za volju nečesa, što je nebitno, ruši ono što je bitno, ruši jedinstvo, temelj i osnov crkve, ruši stijenu, za koju je Krist

rekao: »Ti si Petar, t. j. stijena i na toj stijeni sazidat ću crkvu svoju i vrata je paklena ne će nadvladati«.

Reformni dakle pokret nije u pitanju liturgijskog jezika mogao naći za svoju revoltu dovoljnog razloga.

A da ga uistinu i nije našao, dao nam je sam taj pokret dokaz time, što je u prvoj fazi svoga razvitka tražio kao liturgijski jezik — staroslavenski, ono dakle, što traži i cjelokupni episkopat i što će sv. Stolica uzevši u obzir posebne naše prilike po svoj prilici i dopustiti. Narodni jezik u liturgiji stao je reformni pokret iz propagandističnih razloga tražiti kasnije. Nije li sve to upravo očiti znak, da je i autonomija crkve i živi narodni jezik bila tek jedna etiketa, pod kojom su okupljali pristaše i borce za ono, što je suština i jezgra čitavog reformnog pokreta, a to je borba protiv celibata kat. svećenstva.

Opravdanost dakle i logika reformnog pokreta ovisna je o tome, da li je svećenička misija u beženstvu skopčana s tolikim poteškoćama, da mu je moralno nemoguće uščuvati idealizam beženstva. I baš ovdje počinja reformni pokret dvije pogreške: teoretsku i praktičnu.

Teoretski promatra beženstvo sa stanovišta grubog naturalizma i čiste fiziologije, isključujući svrhunaravni momenat, a praktički zaboravlja na aplikaciju svrhunaravnog momenta u svagdanji život. U ovoj spoznaji reformaških zabluda imademo ujedno čvrstu točku, s koje možemo da porušimo glavni osnov i oslon njihova pokreta. Beženstvo naime treba promatrati ne samo sa stajališta razuma, nego i sa stajališta objavljene religije. Ne smije se zaboraviti, da u život svakog pojedinca, a nekmoli svećenika, utječe kao djelotvorni faktor sviju čina i sviju borbi natprirodna milost. Uz ovu teoretsku spoznaju treba nadalje držati i ovu praktičnu zasadu: Kao što su tečevine sviju ljudskih moći plod vježbi, napora i ustrajnosti, tako se i duhovna dobra razvijaju i čuvaju jedino uz samoprijegor, borbu i trajnu aplikaciju mističnih sredstava. I zacijelo koliko bi zalutale braće u iskrenosti srca moralo priznati, da su s visine idealnog svećenika pali tek onda, kad su praktički zanijekali snagu božanskog utjecaja. Uzrok je dakle seksualnim zastranostima ne objektivan — u samoj naravi stvari, nego subjektivan — u duši i praktičnom nehaju. Dokaz je tomu i to, što gros pristaša refor. pokreta ne ističe iz najmlađeg svećenstva, koje je netom svršilo i koje bi s fizioloških razloga imalo najviše razloga da bude u reformnom pokretu. Na to nas nadalje upućuje i život svjetovnih ljudi, ako ga promatramo u ovisnosti prema Bogu. Koliko imade fizički zdravih ljudi, a neženje su, ne uslijed samovolje nego zbog životnih prilika. I njima mora da je moralno moguća seksualna uzdržljivost, jer drukčije ne bi odgovarali za svoje čine sami, nego Bog. Pak kaošto je upravo radi Božjeg utjecaja na ljudsku slabost neopravdana i etički grješna seksualna zastrana ljudi u svijetu, tako je grješna i još više prijekora vrijedna seksualna zabluda svećenika, koji su snabdjeveni većom snagom upravo zato, da budu grad na gori, prvi među boriocima, izgled samozataje, samoprijegora i nadvladavanja samoga sebe. Ovo nijesu puke riječi, ovo je aplikacija Kristove dogmatike i Kristova morala, ovo je aplikacija kršćanstva u ljudski život. Anticelibatski dakle pokret djelo je ne idealizma nego materijalizma, on nije odraz etičke jakosti, nego velike moralne dekadence I upravo zato, što se refor. pokret rodio iz

religioznog nehaja i moralnog mrtvila, ne može za ukinuće celibata iznijeti nikoji jači argumenat.

Tako dakle na temelju analize reformaških zahtjeva ne vidimo opravdanih razloga za borbu, koja ruši i samo crkveno jedinstvo.

Koliko je pak razloga imala crkva da celibat uvede, neka govori primjerice Schopenhauer, koji za cijelo nije prijatelj katolicizma, a ipak u knjizi: Die Welt als Wille und Vorstellung II. 705. kaže: »Protestantizam je time, što je eliminirao askezu i njezino središte, celibat, zapravo napustio najunutarniju jezgru kršćanstva i u toliko ga treba smatrati otpadom od kršćanstva«. Slično također Nietzsche u djelu: »Fröhliche Wissenschaft« (Leipzig 1887. 295.): »Luter je morao svećeniku oduzeti ispovijed otkako mu je dao ženu — to je bilo psihološki opravdano«.

Promotrivši zahtjeve reformnog klera treba također da malo osvijetlimo njihovu borbu: njihove čine i riječi od početka pak do prelaza u starokatolicizam.

Ovo je promatranje zacijelo od velike važnosti, jer je očito, da na području vjerskih istina ne može mnogo da vrijedi onaj, koji danas niječe što je jučer vjerovao i obratno, danas drži za istinu, što je jučer poricao. Reformni se pak pokret upravo u tome odlikuje, da je stubokom promijenio ona vjerska načela, koja je u početku svome držao svetim i netaknutim. On je kraj toga u čitavome svome razvitku pokazao toliku nelogiku i nedosljednost, da ne može steći pristajanje u čovjeka, koga vodi istina i razum, a ne srce i strast.

Slijedimo međutim reformaše u njihovim izjavama.

Odmah na početku svoga pokreta kažu: »Mi držimo s biskupom zajedno u stvarima vjere i ćudoređa. Mi priznajemo i njegovu disciplinarnu vlast«. (Reforma 1919., 1.)

U »Preporodu« g. 1920. br. 1. ističu: »Što se tiče zahtjeva o ukinuću obvezatnog celibata, to ćemo se pokoriti konačnoj odluci sv. Stolice.

Time što smo se organizirali i s ovim zahtjevima istupili, ne mislimo, da nam je raditi bez biskupa, niti si prisvojiti biskupsku vlast. Ne kanimo biti zakonodavci, nego savjetnici«.

Kad im je »Kat. List« g. 1920. predbacio, da su njihove izjave o privrženosti crkvi neiskrene, ovako odgovaraju: »Tvrdnja kritičara »Kat. Lista« dobiva miris podvale, kad uočimo jasnu izjavu u memorandumu upravljenom na nadbiskupa: Što se tiče zahtjeva o ukinuću celibata, to ćemo se pokoriti konačnoj odluci sv. Stolice«. Krasnih li buntovnika, koji obećavaju pokornost i onda, ako se odbije jedan od njihovih najglavnijih zahtjeva.

Mi smo katolici i kao takovi hoćemo da ostanemo. Imade li među nama takovih, koji su se u nutrini svojoj razišli sa crkvom, dovikujemo im riječi Kristove: Što činiš, čini brzo. Radi li tko za šizmu, radi protiv reforama«.

I onda, kada ih je episkopat osudio, govore: »Mi ćemo i dalje provoditi svoje ciljeve. Ali naš cilj nije odjeljenje od rimokatoličke crkve, nego samo reforma i autonomija u okviru sveopće Crkve Kristove. (»Preporod« 15. list. 1920.) 1. studenoga 1920. u »Preporodu« šalju apel na sve svećenstvo i gorko se tuže, što ih se tobože okrivljuje, da su protiv kat. crkve, pa kažu: »Gore srca, gore duše. Vi znate, da naš program ostaje isti, koji je bio i prije. Uzalud nas objeduju, da osnivamo novu vjeru i novu crkvu«.

Kad je Preuzv. g. nadbiskup god. 1921. u korizmi po svojoj pastirskoj dužnosti opomenuo vjernike, da se čuvaju pristaša reforme, »koji zavode na otpad od sv. Crkve katoličke« opet reformaši u »Preporodu« od 1. ožujka iste godine svečano prosvjeduju: »Ne! Mi nismo otpali od crkve, a još smo manje neprijatelji Krista i kršćanstva. Mi smo uvijek isticali, da priznajemo sve dogme katoličke Crkve pa to ističemo i danas«.

Kad su bili na Božić 1921. izopćeni iz crkve piše u 1. broju 1922. »Preporod« ovako: »Mi ćemo ići svojim putem dalje, onim putem, na koji nas sili naša savjest i naš Bog ne mareći za izopćenje. Poći ćemo dalje svojim putem učeći narod, da čuva katoličku vjeru«. U broju pak 2. iste godine kažu na adresu g. nadbiskupa ovako: »Vašu prije 2 godine iznešenu, a sada opet ponovljenu tvrdnju, da mi sarađujemo s najvećim neprijateljima kršćanstva uopće, a katoličke crkve napose, smatramo posvema neistinitom, zlonamjernim pokušajem zavaravanja vjernika«.

Kad su god. 1922. u travnju osnovali statut hrv. kat. župe, kažu u § 2.: »U dogmatskom pogledu pridržavaju se sve vjerske istine katoličke crkve«. Kad su osnovali Hrv. kat. župu sv. Križa, kažu u broju 8. »Preporoda« 1922.: »Jednaka se borba vodi i danas. Nitko nije ustao proti nauci Isusa Krista, nitko nije ustao proti vjerskim istinama katoličke crkve. Baš ta svijest, da smo na pravom putu, baš to uvjerenje, da nitko od nas ne dira u vjeru, — dovodila je brojne vjernike k našim misama...«

Kad su osnovali t. zv. Hrvatsku katoličku crkvu, pišu u 1. i 2. broju 1923.: »Hrvatska katolička crkva ne uči nikakovu novu vjeru, nego prihvaća sve vjerske istine katoličke crkve«.

Pače, kad su 9. rujna 1923. sačinili Ustav Hrv. kat. crkve, još govore: »Prihvaćamo nauku, sadržanu i proglašenu na sveopćim saborima katoličke crkve, kojih se auktoritetu pokoravamo. Još 15. listopada pišu: »Stupili smo braćo i sestre u hrv. katoličku crkvu... nepokolebivo *držeći vjerske istine katoličke crkve*...«

Nakon svih ovih izjava o nepokolebivom pristajanju uz nauku rimokatoličke crkve učinili su vođe reformnog klera to, da su o Božiću prešli u starokatolicizam, dakle u jednu sektu, koja je izvan katol. crkve i niječe mnoge istine katoličke vjere tako: papinu nepogriješivost u pitanju vjere i ćudoreda, prvenstvenu vlast papinu nad čitavom katol. crkvom, dogmu o bezgrešnom začeću Bl. Djev. Marije, nerazrešljivost ženidbe, a iskrivljuje također nauku o sv. misi, postu, milostinji itd.

Mogu li stoga ljudi, koji su još juče govorili, da vjeruju sve istine kat. crkve, koji su primjerice još juče držali, da je papa u stvarima vjere i ćudoreda nepogrešiv i imade vrhovnu vlast nad cijelom crkvom, a danas sve to poriču, mogu li — pitamo — ovakvi ljudi da budu zastupnici i branići istine? Mogu li oni, da budu vođe u vjerskim pitanjima? U pitanjima vjere nema kompromisa kao primjerice na polju političkom. Ili je istina, da je papa nepogrešiv i da imade prvenstvo vlasti nad cijelom crkvom, ili nije. Ako je istina, onda ta istina nije vrijedila samo juče nego vrijedi i danas i svagda, vrijedi i onda, kad papa možda nalaže svećenstvu celibat. Naši reformaši ili su lažno i neiskreno govorili onda, dok su isticali, da vjeruju i drže sve istine kat. crkve, ili su lašci i farizeji

danas, kad te istine niječu. U jednom i drugom slučaju očito je, da su zavaravali one, koji su ih slijedili.

Kako su zavodili i zavaravali svoje pristaše, neka se još vidi iz ovoga: U svome Ustavu od 9. rujna svečano su izjavili: da u hrv. kat. crkvu spadaju svi oni, »koji ispovjedaju bez ikakve promjene Kristovu nauku sadržanu u sv. pismu i kat. crkvenoj predaji te proglašenu na sveopćim saborima kat. crkve, koji se auktoritetu pokoravaju.« No na ovim općenitim saborima kat. crkve proglašene su upravo one istine, koje danas niječu naši reformaši.

Oni govore: vjerujemo sve što je sadržano na općenitim saborima, a niječu primjerice, da rimski biskup imade vrhovnu vlast, dok općeniti crkveni sabor u Fiorenci (1439—45.) kaže: »da sv. Apost. Stolica i rimski papa imade vrhovnu vlast po svem svijetu, da je on nasljednik sv. Petra poglavice apostola i pravi Kristov namjesnik, glava čitave crkve, otac i učitelj svih kršćana, da je njemu u osobi sv. Petra predana potpuna vlast pasti, ravnati i upravljati cijelu Crkvu«.

Kažu reformaši, da priznaju sve zaključke općenitih sabora, a ipak i činom i riječima uče, da t. zv. hrv. kat. crkva ne priznaje prisilnog beženstva svećenika, što se protivi općenitom saboru Tridentinskome, koji izopćuje svakoga, koji bi naučavao, da crkva ne može postaviti ženidbene zapreke, koje čine brak nevaljanim. Taj sabor izopćuje takoder sve, koji bi učili, da klerik u višim redovima ili redovnik sa svečanim zavjetima može sklopiti valjan brak unatoč crkvenim zakonima.

Vele, da vjeruju sve, što je proglašeno na sveopćim saborima, a niječu papinu nepogrešivost, koja je proglašena na sveopćem saboru vatikanskom. Tu se kaže, da sv. otac papa, kada sa svoje učiteljske stolice (ex cathedra) kao vrhovni učitelj svekolike crkve uči i proglašuje, da je koji nauk zaista Kristov i Bogom objavljena istina, po osobitoj pomoći Duha Sv. ne može u tom pogriješiti.

Kad prema tome promotrimo ovu metarmofozu, koju su u ispovijedanju vjerskih istina proživjeli reformaši sve do onoga časa, dok se javno ne odrekoše rimokat. crkve i ne pristupiše u starokatoličku sektu, onda, hoćemo li, da budemo iskreni i hoćemo li, da pogodimo pravu psihologiju čitavog ovog revolucionarnog pokreta u kat. crkvi, moramo reći, da je vjerovanje i pristajanje uz pojedine vjerske istine u redovima reform. klera bila uvijek sporedna stvar, dok je glavno bilo, da se i uz cijenu vjerskih istina dobije državno priznanje javnopravnosti, iz kojeg opet priznanja slijedi takoder državno priznanje onih nepriznatih svećeničkih brakova, koji su se morali pozakoniti pa i uz žrtvu vjerskog osvjedočenja.

Jest upravo prelaz u starokatolicizam potpuno osvjetljuje ovu borbu reformaša i podaje joj pravu moralnu vrijednost — vrijednost, koja pokretače čitavoga reformnog pokreta kvalificira ne kao borce za vjerska načela, nego kao ženoborce, kojima nije sveta ni jedna vjerska istina.

Žalosno je tek, što je vodama reformnog pokreta uspjelo, da zavedu ono par stotina duša našega svijeta, koji su držali, da je reformni pokret jedna nedužna stvar, a i sada si možda nijesu svijesni, da su ih reformaši odveli izvan krila kat. crkve; crkve, kojoj su četiri godine reformaši prisizali vjernost; crkve, koja je jedina čuvarica Kristovog evandelja; one crkve, koja je izgradena na čvrstoj stijeni te je na usta glave i prvaka svoga čula riječi: »Ti si Petar t. j. stijena i na toj stijeni sazidat ću

crkvu svoju i vrata je paklena ne će nadvladati«: i opet: »Evo ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta«.

II. STAROKATOLICI.

Budući da su naši reformaši, koji su u svome »Ustavu« od 9. rujna izjavili, da »ispovijedaju bez ikakve promjene« Kristovu nauku »sadržanu u sv. Pismu i katoličkoj crkvenoj predaji te proglašenu na sveopćim saborima katoličke crkve, kojih se auktoritetu pokoravaju«, konačno pronašli shodnim, da toga više ne vjeruju, nego da se priključe »starokatolicima«, koji su se očito oprli sveopćem saboru vatikanskom, iznijet ćemo ukratko ponajprije

historijski razvitak

starokatolicizma, da upoznademo zadnje počivalište, kamo polegoše na pola mrtvi »reformaši«.

Izvor protucrkvenog gibanja, koje je dovršilo s otpadom od Crkve i organizacijom religiozne sekte »starokatolika« treba tražiti još prije vatikanskoga sabora. Povod tome gibanju dalo je nastojanje njemačkih katolika, da se osvježi kršćanska i crkvena svijest vjernika pridizanjem religioznog života i teološke znanosti te naglašujući oslobodenje Crkve od državnih okova. Protiv ove struje, koja se je u svojem radu prislanjala na Rim, razvila se u njemačkoj crkvi protivna struja, koja je nastojala da veze s Rimom što više oslabi. Kad su pak osudeni G. Hermes i A. Günther kao zastupnici filozof. i teol. nazora, koji su oprečni crkvenom učenju, te kad je god. 1854. proglašeno bezgrešno začeće B. D. M., mnogi se od ovih protivnika uže veze s Rimom pokoriše tek izvana, jer doktrinarnoj osudi papinoj nijesu podavali decizivni nepogrešivi karakter. Ova je oporba došla do jačeg izražaja g. 1863., kad su u Münchenu na naučnom sastanku mnogi njemački profesori u ime »njemačke« znanosti prosvjedovali protiv papinih decizija i novog smjera u crkvenom životu njemačkih katolika. Ova je opozicija našla oslona i u mnogim crkvenim kanonistima, koji su iz obzira prema državi stali podupirati njezino stajalište o podredenosti Crkve prema državi. Od ovoga je vremena, baš radi naglašivanja državnih pretenzija nad Crkvom, počela uživati liberalna struja veliki oslon u državnoj vlasti. S njom je osobito simpatizirao Bismarck, koji je u njoj htio da nade oslon za uspostavu nacionalne njemačke crkve. U to vrijeme evo sastaje se vatikanski koncil. Kad se je pak zapazilo, da vatikanski koncil kani dogmatizirati nepogrešivost papinskih učiteljskih decizija ex cathedra, počeli su dosadanji nezadovoljnici još strastvenije i odlučnije napadati papinski auktoritet. Svojim su vodom počeli od sada smatrati glavnog protivnika vatikanskoga koncila M. Döllingera, prepošta i profesora u Münchenu, osobito pako otkako je 18. I. i 9. II. g. 1870. sa svojim naučnim aparatom htio podati čitavome pokretu snažnu znanstvenu podlogu.

Definicija papinske nepogrešivosti od 18. VII. 1870. god. postala je za protivnike koncila bliži povod, da su pristupili konstituiranju »starokatoličke crkve«. Formalna je konstitucija provedena na 1. kongresu, koji su protivnici koncila održali u Münchenu god. 1871. od 22.—24. rujna. Na prijedlog prof. Schultera iz Praga proglašen je tu formalni prekid s »nepogrešivom crkvom« i organizirana posebna sekta, premda se sam Döllinger

tome prelomu veoma žestoko protivio. Sad se je stala provoditi žestoka agitacija za otpad od kat. crkve i to ne samo po njemačkim zemljama, nego i po Francuskoj i Italiji. No uspjeh je bio veoma malen. Biskupi i kler ostali su vjerni koncilu i papi. Döllinger je proricao, da će zbog nepogrešivosti otpasti »na tisuće klera«, a dogodilo se, da su nakon dvogodišnje agitacije mogli nabrojiti 28 pristaša u redovima svećenika. Nije im pomoglo ni podupiranje državnih vlasti, koje su u Pruskoj, Bavarskoj, Badenu, Hessenu i protestantskim kantonima Švicarske otvoreno uzimale u zaštitu starokatolike, a u nepogrešivosti nalazile razlog, da protiv kat. crkve provode kulturni boj. Pod zaštitom Bismarcka uspjelo je starokatolicima, da su izabrali za biskupa bivšeg profesora u Breslau Jos. Huberta Reinkensa. Konsekrirao ga je u Rotterdamu janzenistički biskup Heykamp. Novi biskup, koji je uzeo za rezidenciju Bonn, htio je da bude priznat kao »katolički« biskup. I doista, Baden, Hessen i Pruska priznaše ga i plaćaše ga kao »katoličkog« biskupa. Za uzvrat je državi vjerna sekta veoma snažno podupirala vladu u provođenju kulturnoga boja, što je opet država naplaćivala predavajući »starokatolicima« otete katoličke crkve i crkvena dobra te podupirajući otpale svećenike s crkvenim imutkom.

U svoj svojoj borbi služila se je nova sekta starokatolička pravnom fikcijom, da su oni »katolička crkva« te da joj prema tome pripada dio kat. crkvene imovine i pravo na nekoje crkve. Premda je papinskim breveom od 12. III. 1873. bilo posvema jasno, da su starokatolici izlučeni iz crkvene zajednice, ipak je i nadalje sama država smatrala sektarce »katolicima« te im dijelila imovinu i zgrade kat. crkve. No uza sve to nije mogla nova sekta da pokaže išto jaču životnu snagu. Nije joj pomoglo ni oslanjanje na razne protestantske i shizmatičke sekte. Kad su konačno državne vlasti uvidjele, da se sekta uza svu njihovu pripomoć ne širi te nikako ne opravdava nade, koje su u nju polagane, prestale su je doduše izdašnije pomagati kao prije, ali joj svoje pomoći još nijesu bile posve uskratile. S prestankom ove jače državne potpore počinju se također odmah javljati simptomi unutarnjeg raspada starokatolika. Sinodalnim su ustavom konservativni elementi bili potisnuti, a crkv. nauka izložena je bila razornom subjektivizmu tako, te je unutarnja snaga postajala sve slabija. Jači je raskol među sektarcima nastao na 5. sinodi god. 1878., kad je ukinut svećenički celibat. Među poštenijima počela je sekta gubiti svaku vrijednost, jer je ovim ukinućem bila smatrana utočištem za katoličke svećenike, kojima je dosadio jaram celibata i bili su nezdravi članovi svoje dosadašnje crkve. Posebice je sekta izgubila svaki ugled u Austriji, Češkoj i Štajerskoj. Nešto su života još pokazivali u Švicarskoj i Francuskoj. U Švicarskoj se sektarci prozvali »Kršćansko-katolička-nacionalna crkva«. Biskupom im je postao Ed. Herzog sa sijelom u Bernu.

U romanskim je zemljama polučio pokret još manje uspjehe nego u Švicarskoj. U Francuskoj je kušao osnovati nacionalnu crkvu, neovisnu od Rima ekskarmelita Hyacint Loyson. On je god. 1879. nastupio u Parizu kao Recteur d l' eglise catholique gallicane, no već se g. 1884. prislanja ta crkva na starokatoličku crkvu u Holandiji. — U Italiji je centar protivnika vatikanskog koncila i organizatora nacionalne crkve bio Napulj. Pod protektoratom lože osnovao je ovdje »Talijansku katoličku nacionalnu crkvu« Dominico Panelli. Kad je g. 1875. bio ekskomuniciran, ostaviše ga vjernici tako, te je svršio moleći po selima milostinju za se i za »narodnu crkvu«. Uza sve podupiranje, koje je država iskazala njegovim nasljednicima, sekta je doskora izumrla. — U Španiji uhvatio je pokret protiv Crkve još manje tla.

Tako je strokatolicizam uza sve podupiranje države ostao veoma sterilan ne našavši uz svu demogogiju nikakvog jačeg uporišta u narodnoj svijesti. Danas je starokatolicizam sužen gotovo samo na njemačke zemlje. No i tu pokazuje ne samo unutarnje rasulo, po kojem se u nauci približava sve više protestantizmu, nego su također njegovi pristaše brojčano sve slabiji. Tako su u Njemačkoj god. 1878. imali 122 općine i 52.000 pristaša, g. 1890. samo 30.000 pristaša, dok po statistici iz g. 1910. ima u svemu uz jednog starokatoličkog biskupa 58 duhovnika i 20.000 vjernika. U Švicarskoj su pak god. 1877. brojili 73.000 duša, a 1890. samo 45.000 pristaša. U Austriji nijesu starokatolicizmu također ruže cvale. Za svoje proširenje htjeli su izrabiti t. zv. pokret »Los von Rom«, koji je od g. 1897., da oslabi katolicizam, bila počela da vodi radikalna svenjemačka stranka. — Sekta se je svratila i u Ameriku, gdje se je nazvala poljsko-katoličkom crkvom. Ona je veoma malobrojna. — Uopće ne znači danas starokatolicizam gotovo ništa, premda se uvelike propinje nastojeći pokazati svoje znanstvene pretenzije osobito na fakultetima u Bonnu i Bernu. Rođen u revoluciji protiv Crkve, podupiran od države, koja je u Crkvi htjela imati pokornu robinju, spremnu da prizna sve njezine socijalne i političke zablude, razbio se na nepredobivoj Petrovoj pećini, koje »vrata paklena ne će nadvladati«.

Vjerska nauka

starokatolika, u koliko se razlikuje od nauke rimokatoličke crkve, sastoji u ovim točkama:

1. Niječu zakonodavnu, upravnu i učiteljsku vlast rimskog pape nad cijelom crkvom,
2. Poriču nepogrešivost sv. oca pape u pitanjima vjere i ćudoređa.
3. Niječe dogmu bezgriješnog začeća B. Dj. Marije.
4. Tvrde, da se dogme definirane na crkvenim saborima mogu mijenjati.
5. Niječu nerazrešljivost braka.
6. Priznavaju samo 7 općenitih crkvenih sabora, te se konačno
7. Odalečuju od naučavanja kat. crkve s obzirom na uporabu sakramenata, molitve, posta, milostinje i dobrih djela, za koja uče, da ih crkva nikad ne može vjernicima nalagati pod smrtni grijeh, već samo preporučivati.

Kraj toga krivo naučavaju starokatolici, da biskupa i crkvene službenike uopće mora birati puk; da kod uprave s crkvenim imetkom moraju sudjelovati i svjetovnjaci i da svećenici, unatoč riječi sv. Pavla: »Tko oltaru služi od oltara treba da živi« ne smiju od vjernika primati nikakovih podavanja.

Ovo je glavna nauka, koja uz rušenje svećeničkog celibata sačinjava opreku s naučavanjem rimokat. Crkve. Kako se vidi, to je nauka, koja je gotovo jednaka s naukom pravoslavnih. I da naši hrvatski reformaši nijesu pristupili u pravoslavlje nego u starokatolicizam, ne možemo naći nigdje drugdje razloga nego u tome, što su se bojali hrvatskog naroda, koji

bi bez dvojbe pokret odmah osudio, jer bi ga smatrao očitim prelazom u srpstvo.

Prikazavši ukratko historijski razvitak i nauku starokatolicizma treba da se obazremo i na najnoviju njegovu pojavu u našim krajevima i prikažemo

metode,

kojima se služe t. zv. hrvatski starokatolici u propagandi za svoju sektu.

U tu nam svrhu veoma dobro služi letak, što su ga nedavno izdali naši starokatolici, u kojem uz ostale neistine tvrde također i ovo:

1. Kažu, da su se na vatikanskom saboru opirali proglašenju dogme o papinskoj nepogrešivosti »u velikoj većini biskupi Austrije, Ugarske, Njemačke, Francuske, Engleske, Belgije, Švicarske, Poljske, Sjeverne Amerike i t. d., dakle predstavnici većine katoličkog svijeta«. — Ovo je prva golema laž, što je šire naši »starokatolici«. Historijska je istina, da je na posljednjoj sjednici vatikanskoga sabora, gdje se je konačno rješavalo pitanje papinskog prvenstva nad svom Crkvom i njegove nepogrešivosti bilo prisutno 535 biskupa i od tih su samo 2 glasovala protiv. 55 biskupa otišlo je sa sabora prije svršetka. Historijska je također istina, da se je i ona neznatna manjina biskupa, koji su se za saborskog vijećanja protivili ili samoj dogmi papinske nepogrešivosti ili su naglašavali, da je za to proglašenje nezgodno vrijeme, drage volje pokorila proglašenoj dogmi. Učinili su to stoga, jer su kao pravi kršćani tvrdo držali i vjerovali, kao što je to vjerovala i sva kršćanska starina, da zaključci općenitih crkvenih sabora imadu u pitanjima vjere i ćudoređa značaj nepogrešivosti. Jednodušnost je pače čitavog katoličkog episkopata bila tolika, da su starokatolici, protivnici papinske nepogrešivosti, morali prvoga svoga biskupa Jos. Hub. Reinkensa dati posvetiti po janzenističkom biskupu Heykampu, jer od katoličkih biskupa nije bio otpao nijedan.

2. Naši starokatolici nadalje besramno tvrde, da je zapravo »prvi osnivač i pobornik Hrvatske starokatoličke crkve« bio J. J. Strossmayer. Kažu, da on u svojoj biskupiji nije htio proglasiti dogmu o papinskoj nepogrešivosti »dok mu bečki car Franjo Josip I. nije zaprijetio, da će biti svrgnut«. Povijesna je činjenica ovo: Dok naši starokatolici niječu prvenstvo i nepogrešivost papinu, dotle Strossmayer g. 1872. javno ustaje protiv onih, koji su mu podmitali razne govore na vatikanskom saboru te kaže: »Ja sam si svjestan, da nisam nikad ništa rekao, što bi moglo ugled Svete Stolice u istinu oslabiti ili što bi moglo jedinstvu crkve u ičem škoditi«. Dok naši starokatolici prekidaju svake vezu s Rimom dotle Strossmayer u okružnici o sjedinjenju istočne i zapadne crkve ovako piše:

»Ili nema nigdje na svijetu u crkvi božjoj pravoga i živoga jedinstva; ili ako ga ima, a po nauku Isusovu i po svetom vjerovanju, koje nam je svaki dan u ustima, biti ga mora, onda ga jedino biti može u Rimu i u onih crkvah, koje sa Rimom u nerazdvojenom savezu stoje«.

Dok naši starokatolici niječu papinu nepogrešivost, Strossmayer o njoj ovako govori:

»... Crkva ovim naukom (t. j. nepogrešivošću papinom) ne uči ništa novo. Crkva Božja kao i sam vječiti zaručnik njezin, nepromjenljiva je, ostaje danas, i uvijeke jedna te ista. Divni nutarnji sustav njezin se ne može razvrći, jer je ona pravo otajstveno tijelo Isusovo. Nezabludivost Crkve i nezabludivost pape jedna je te ista stvar, niti je ikomu u Crkvi dano razdvojiti u Crkvi Božjoj tijelo od glave, ni glavu od tijela. Kad Crkva proglašuje i tumači sv. nauk, čini to uvijek po ustima glave, kad glava to isto čini, crpe vječnu istinu iz istih svetih i nepromjenljivih izvora, crpe je istim duhom opojena, kao i Crkva sama. Kad sabor kalcedonski slušajući poslanicu sv. Lava Vel. s ushićenjem kliče: »Svi to isto držimo, to je prava vjera Crkve Božje, po ustima Lava sam sv. Petar govori,« tada po ustima papinim čuva Crkva i štiti kršćanski svijet proti bludnji i prevari. Prema tome ludo je govoriti, da je poslije proglašenja dogme nepogrešivosti sve u Crkvi samovolji izvrženo, proti kojoj se nikakvo osobno pravo ili običaj obraniti ne može, ili prebacivati, da rimska Crkva teži za svjetskim despotizmom.«

Dalje izvodi potrebu egzistencije ove istine. »U Crkvi Božjoj, kao i svakom društvu mora biti vrhovna moć i sudište, koja razmirice, što se u toli širokom svijetu događaju, odlučnim i neopozivim načinom rješava. Narav pak same stvari jamči nam, da su te odluke vazda mudre, pravedne i istinite. U Crkvi je Božjoj upravo rukom sve tako u jedno spojeno, da prirođenim pravcem jedno drugo veže, pazi, čuva, podupire i popunjuje tako, da se nigda zabluditi ne može. Kad sv. otac papa u rijetkim slučajevima sam kano glava i vrhovni naučitelj kršćanskih naroda, koji nauk člankom vjere proglašuje, mi katolici držimo i vjerujemo, da je to nedvojbena istina Bogom objavljena, poglavito zato, jer smo uvjereni, da po ustima njegovim sam sv. Petar govori, koga je Isus vječitim i neporušivim temeljem Crkve svoje postavio, komu je osobitim načinom ključe nebeske i pastvu ovaca i jaganjaca povjerio«.

Tko se nakon ovakvih izjava velikog biskupa usuđuje kazati, da je Strossmayer pod pritiskom Franje J. I. priznao rimskog biskupa i njegovu nepogrešivost, taj mu nanosi najveću pogrdu, jer ga drži farizejem i lašcem, koji je u duši bio protiv Rima, a pred svijetom je tako divno govorio za nj i to samo zato, da ostane u biskupskoj časti. Doista veće se pogrde i sramote ne može nanijeti onom karakternom mužu, koji je jednom drugom zgodom tome istome Franji Josipu kazao: »Veličanstvo, moja je savjest čista«.

Kako je ova podvala karakteru biskupa Strossmayera lažna, vidi se i iz toga, što su se sve evropske političke vlasti opirale proglašenju dekreta vat. sabora. Tako je i austrijski državni kancelar Beust ishodio dozvolu upravo kod Franje Josipa I., da stupi na snagu t. zv. »placetum regium«, po kojem je biskupima strogo zabranjeno bez dozvole državne vlasti proglasiti vjernicima odluke vat. sabora. Kraj svega toga tvrditi, da je Strossmayer proglasio dekret o papinskoj nepogrešivosti pod zaštitom Franje Josipa I. znači hotimice i zlobno izvraćati povjesnu istinu.[1]

3. Starokatolici tvrde, da je njihova sekta »raširena po cijeloj Europi i Sjevernoj Americi i u Poljskoj, Čehoslovačkoj, Švajcarskoj, Holandiji, Austriji, Njemačkoj, Engleskoj, Sjedinjenim Državama, Filipinama i t. d.« Čini se dakle kao da je sav svijet njihov. Stoji naprotiv, da u svim njemačkim zemljama, gdje je središte starokatolika i gdje se već 50 godina vodi za starokatolicizam žestoka propaganda, koju pomaže i država, iznosi

[1] Vidi o tomu i u posebnom izdanju naše knjižnice: Dr. A. Alfirević: Starokatolici i Strossmayer. — Din. 3.—.

njihov broj jedva preko 100.000. U svim ostalim državama zajedno ne iznosi im broj ni toliko.

Što se napose tiče starokatolika u Hrvatskoj dozvoliše si oni jednu golemu, bezobraznu laž. U bečkom naime listu »Altkatholik« od 1. januara 1924. kaže starokatolički dopisnik iz Zagreba, da starokatolička crkva broji u Hrvatskoj do 70.000 a u drugim našim krajevima i preko 100.000 pristaša. Ovo je besramna laž i zavođenje javnosti, dok se danas službeno znade, da dosada nemaju u svim krajevima ne samo Hrvatske nego i čitave Jugoslavije ni ciglih 500 pristaša.

Na koncu rasprave o starokatolicima da još ukratko progovorimo

o znanstvenoj podlozi starokatolicizma.

Glavna nauka starokatolicizma jest: nijekanje papine nepogrešivosti i prvenstva njegove vlasti nad čitavom crkvom. Ova je točka bila glavni razlog, da su se starokatolici odcijepili od rimokatoličke crkve. Nijekanje ostalih istina, koje uči kat. crkva, razvilo se postepeno i sami ga starokatolici smatraju nebitnim. No upravo ova temeljna zasada starokatolicizma: nijekanje naime papine nepogrešivosti i njegove primatske vlasti, jest bez ikakve znanstvene podloge.

Već je glavni pokretač oporbe protiv dogmatizacije papine nepogrešivosti biskup Hefele, koji je pružao gradu manjini u vatikanskom saboru, odmah iza vatikanskog koncila u svojem djelu Konciliengeschichte uvelike ublažio svoje stajalište te ni izdaleka nije podavao svojim argumentima protiv papine nepogrešivosti onu važnost, koju im je pripisivao prije.

Međutim ovdje je mjerodavna činjenica, da sva kršćanska starina smatra rimsku stolicu središtem, izvorom i temeljem jedinstva za pravu Kristovu crkvu.

Danas starokatolici niječu svaku vezu s Rimom. A kako se mogu opravdati pred Kristom, koji je rekao Petru i u njemu njegovim nasljednicima: »Ti si Petar i na toj stijeni sazidat ću crkvu svoju i vrata paklena ne će je nadvladati« (Mat. 16, 13, 18).

Niječu vezu s Rimom, a kako se mogu opravdati pred onom korintskom općinom, koja već koncem I. vijeka za života apostola Ivana u jednoj unutarnjoj prepirci traži rješenje ne kod sv. Ivana nego kod rimskog biskupa Klementa, što treba istaknuti to više, što Korint nije pripadao rimskoj biskupiji i što je Efez, gdje je bio sv. Ivan, Korinćanima bio mnogo bliže nego Rim.

Prekidaju s Rimom, a kako će se složiti s Ignacijem koji u 2. vijeku rimsku crkvu naziva »predstojnicom ljubavne veze« t. j. cijele Kristove crkve. (Ljubavna veza kod sv. Ignacija znači crkva.)

Prekidaju s Rimom, a kako će se složiti s Irenejem koji u 2. vijeku kliče: »Treba da se s rimskom crkvom poradi većega prvenstva svaka druga (crkva) podudara«. Ili sa sv. Ciprijanom, koji već u 3. vijeku zove rimsku stolicu: »izvor i središte crkvenoga jedinstva«. Ili sa sv. Ambrozijem koji u 4. vijeku piše: »gdje je Petar ondje je crkva«, i opet, da se zakoniti biskup poznaje po tom »ako je u zajednici s katoličkim biskupima t. j. s rimskom crkvom«. Prekidajući s Rimom ne mogu se opravdati ni pred Optatom Milevitanskim, koji (u 4. v.) protiv Donatista kaže: »Ne možeš nijekati, da znaš, da je u gradu Rimu prvome Petru povjerena biskupska stolica, na kojoj je sjedio sviju apostola glava Petar, odakle se i zove Cefa

t. j. stijena, da se jedino na toj katedri sačuva jedinstvo sviju — tako da bi bio raskolnik i grješnik, koji bi protiv ove katedre postavio drugu.«

Kako će se opravdati pred našim sv. Jeronimom, koji papi Damasu o prvenstvu i nepogrešivosti ovako piše: »Kod Vas jedinoga sačuvana je neozleđeno baština otaca. Ja sam sjedinjen s Vašom Svetosti t. j. s Petrovom stolicom. Na ovoj stijeni znadem, da je Crkva utemeljena. Kogod blaguje jaganjca izvan ove kuće, taj je svetogrdnik.«

Naši starokatolici, koji su do Božića po svome Ustavu priznavali auktoritet svih općenitih sabora rimokatoličke crkve, priznavaju danas sa pravoslavnima auktoritet samo sedam prvih općenitih sabora. Međutim, da govorimo sa sv. Pismom: »Iz usta Tvojih sudit ću Te, zli slugo!« Ako priznavaju samo 7 prvih crkvenih sabora, kako tumače riječi 4. općenitog sabora u Kalcendemu g. 451. štono cijeli svečano kliče za papu Leona, koji je riješio pitanje Eutycha: »Petar je govorio preko Leona«.

Kako tumače riječi 6. općenitog sabora (680.) u Carigradu, koji je slično progovorio za Agatona papu: »Petar je govorio preko Agatona«. Kako će se ispričati pred 7. općenitim saborom u Niceji (787.), koji prima i odobrava pismo pape Adriana I., u kojem si ovaj papa prisvaja primat t. j. prvenstvo vlasti nad svekolikom crkvom?

Starokatolici se hvale, da se prekidajući s Rimom vraćaju starodrevnoj crkvi. Kako vidjesmo, to je golema neistina. Sva kršćanska starina jednodušno upućuje na Rim kao izvor, središte i temelj crkvenog jedinstva, gdje stoluje zamjenik Isusa Krista, kojino je preko Petra na Tiberijadskom jezeru triput čuo blagoslovene riječi: »Petre ljubiš li me više nego ovi drugi? Pasi jaganjce moje, pasi ovce moje t. j. pasi cijelo stado moje, cijelu Crkvu moju«.

✶

Mi smo u početku kazali, da ćemo i starokatolicizam promatrati u svijetlu principa, da je Krist Bog i da je osnovao svoju crkvu, koja će nepogrešivo tumačiti njegovu nauku do konca svijeta. U svijetlu toga principa treba da još jednom stvorimo resumé te se pitamo: gdje je ta prava Kristova crkva? Zar je to možda hrv. kat. crkva ili njezin nastavak starokatolicizam, koji se, kako vidjesmo, protivi svoj kršćanskoj starini? Ako je starokatolicizam, koji je nastao g. 1870., prava Kristova crkva, onda slijedi žalosna činjenica, da se nijesu obistinile Kristove riječi: »Ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta«. Jer je u tom slučaju Kristova crkva kroz 19 stotina godina bila u zabludi i čekala starokatolike, da je oni pod zaštitom željeznog Bismarcka, protivnika katolicizma i kršćanstva uopće, dovedu do istine. Nije li pak to najveća pogrda za Krista i čitavo njegovo djelo?

Nije dakle starokatolicizam prava Kristova crkva, nego je prava Kristova crkva ona, koja je sazidana na Petru i koja je u životnoj vezi sa Petrom t. j. s crkvom rimskom.

No ako je tako, onda nije posve svejedno, da li mi uz rimokatoličku crkvu ostajemo čvrsti, ili ne.

Rimska crkva kao prava Kristova crkva nastavlja otkupno djelo Kristovo; ona tako reći nastavlja Kristov život. Svu nauku, koju je Krist učio, uči i ona; sve milosti, koje je Krist zaslužio svojom žrtvom na drvetu križa, pohranjene su jedino u njoj. Stoga onaj, koji je svijesno, znatice i hotice izvan Kristove crkve, nije niti na putu istine niti je dionik onih duhovnih, otkupnih milosnih dobara, koja je Krist zaslužio.

Onaj dakle, tko je svijesno ostavio rimokatoličku crkvu i prešao u starokatolicizam ili bilo koju drugu sektu, nalazi se u zabludi i nema prava na Kristove milosti, čiju je crkvu ostavio.

Savezno s time treba spomenuti, da katolici, koji su ostavili rimokatoličku crkvu i pristupili u sektu starokatolika, ne mogu ondje valjano primiti sakramenat sv. ispovijedi, jer je crkva svojim otpalim svećenicima oduzela svaku vlast. Što više, svi oni, koji su bili članovi rimokatoličke crkve, ne mogu valjano kod starokatolika primiti sakramenat ženidbe tako, da je svaka ženidba bivših rimokatolika sklopljena pred starokatolicima, makar ju i država priznaje, **pred Bogom nevaljana, pred Bogom nije ženidba nego prosto priležništvo.**

*

Završujući ovaj kratki prikaz reformnog pokreta kat. klera i starokatolicizma, koji se digao da ruši rimokatoličku crkvu, ne možemo a da ne spomenemo riječi, što ih je o toj crkvi izrekao veliki filozof i dobar poznavalac kršćanstva, Rus i pravoslavac Vladimir Solovjev. U djelu »Rusija i opća Crkva« (str. 162) govori ovako: »O Crkvi rimskoj može misliti i govoriti štogod tko hoće. Ali tvrdimo, da je papinstvo jedina crkvena vlast međunarodna i neovisna, jedina stvarna i trajna osnovka za opće djelovanje Crkve... Nikakvo mudrovanje ne može potamniti očevidnost ove činjenice: da izvan Rima imade samo narodnih crkava, državnih crkava ili samo sekata, koje su osnovali pojedinci. Jedina rimskokatolička Crkva nije ni narodna crkva ni državna crkva ni sekta osnovana od čovjeka. To je jedina crkva na svijetu, koja čuva i utvrđuje načelo općeg socijalnog jedinstva protiv sebičnosti pojedinaca i strančarstva narodnosti; to je jedina, koja čuva slobodu duhovne vlasti protiv apsolutizma državnog; to je jednom riječju jedina, koje vrata paklena nijesu nadvladala«.

Zagreb, 12. ožujka 1924.

Dr. **Stjepan Bakšić.**

Dvije popularne studije

koje upotpunjuju poznavanje ovoga predmeta, mogu se dobiti u našoj knjižnici, a to su:

Dr. A. Alfirević: Starokatolici i Strossmayer. — Cijena Din. 3.—.

Reformni pokret u Hrvatskoj. — Cijena Din 0.50.

Nr. 2638. — Ordinariatus Archidioecesis Zagrabiensis.
Nihil obstat. — Dr. Josephus Lončarić m. pr. censor.
Imprimatur. — Dr. Dominik Premuš m. pr.
Episcop. consecr., Vicar. general.
Datum Zagrebiae, 7. IV. 1924.

POPULARNO NAUČNA KNJIŽNICA

HRV. KAT. NARODNOGA SAVEZA U ZAGREBU.
UREDNIK: Dr. **VELIMIR DEŽELIĆ**, SIN.

PRVO KOLO:

I. NIZ
(filozofsko-apologetski.)

1. Dr. Stj. Bakšić, sveuč. prof.: VJERSKE SEKTE U NAŠIM KRAJEVIMA. (Pokret t. zv. reformnog klera. Starokatolici.)
2. Dr. A. Gahs, sveuč. doc.: BUDDHIZAM.
3. Prof. V. Ivanek: OKULTIZAM.
4. Dr. A. Alfirević D. I.: TEOSOFIZAM.
5. Dr. J. Marić, sveuč. prof.: MONIZAM.

II. NIZ
(socijalno-politički.)

PORTRETNE STUDIJE O LENJINU, MUSSOLINIU, MAC DONALDU, MASSARYKU I SEIPLU.

III. NIZ
(pedagoško-socijalni.)

NAJAKTUALNIJE TEME TOGA PODRUČJA.

IV. NIZ
(historijsko-apologetski.)

PAPISA IVANA. GRGUR VII. TRI PAPE ISTODOBNO. ZLI PAPE. NEPOGREŠIVOST PAPA.
